

עמנואל יהודה, טוב עלם, מורנו.

דברים על קברו כד מנחם־אב תשפ"ג.

אחרי ומעבר וממעל לכל רעשי הסערות, המבצעים, כל הגבורות וכל המעללים, פה מעל אבן־המצבה, בדממה דקה, עולה מזוקקת דמות עליונה, עליונה מאד קורנת מעולם של אמת. המוות מפגיש אותנו עם המוחלט, בוזק לנו ככרק את האמת. בחד־משמעותו הוא שולל את האמרה "לכל אחד הנרטיב שלו", "האמיתות הן רבות". מול המוות מתראה כמה זו אמרה חלולה, ריקנית – שקר. האם גם המוות הוא נרטיב אישי, פרטי?...?

"והחי יתן אל לבו"². במציאות ישנו ממד חד משמעי שאינו ניתן לפרשנויות. **ישנה אמת והיא אחת!** במציאות, לא רק המוות הוא חד משמעי. גם בחיים ישנו ממד חד משמעי, מתמיד. ישנה מהות, ישנה זהות, ישנה נשמה – חד משמעית. ממד זה קודם לחיים באוויר העולם – **ישנה אמת והיא אחת!** יוצאת הנשמה לאוויר העולם ומפרכסת בחיים במשקזה בורם בעל סחף אדיר המשכיח את המהות את הזהות, את האמת. סחף היוצר תחליפים תוססים, אפשרויות ונרטיבים רבים שונים ומשונים לעניין המהותי של **האמת שהיא ישנה והיא אחת!**

אומנות החיים היא היכולת, עם כל ריבוי התסיסות וההתרוצצויות שבהם, להיצמד לאמת, בלא להיסחף לחולף למתרוצץ. להיות ישר, פן, נאמן ומסור לזהות, למהות, לאמת. "בקשו אמת!" "בקשו צדק, בקשו ענוה!"³, בקשו גבורה. "מאד מאד הוי שפל רוח"⁴. אהבת האדם, ואהבת אין קץ לאומה, וצפיית תחייתה. זו דרך האמת למילוא ההוראה הכוללת כל – "בְּקִשׁוּ אֶת ד' כָּל עֲנֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְשַׁפְּטוּ פְּעָלוֹ". אלה יסודות הכח לעמוד כנגד סחף הזרם. להיות נאמן למהות, לברר ולהיות נאמן לזהות. זהות ישנה לא רק לאדם, זהות ישנה לעם, ישנה לו מהות, ישנה לו נשמה, **ישנה אמת והיא אחת** – נצח ישראל לא ישקר".

"קמה באחרית הימים תנועה חרישית" כותב הרב קוק "חושבת לחתור אל החוף לתשועת ישראל"⁵ זו תנועת התחיה המגלמת את "חזון העצמות היבשות" של יחזקאל, ומקרבת "עֲצָם אֶל עֲצָמוֹ [...]" [וְהָיָה עָלֵיהֶם גְּדִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרָם עָלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה"⁶. שלב זה הוא תחיית החול בישראל. רקום חיי הגוף הלאומי. הָרִי יִשְׁרָאֵל הַנּוֹתָנִים עֲנַפְיהֶם וְנוֹשְׂאִים פְּרִים, לקוט לאחד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָלל "עַמִּי יִשְׂרָאֵל פִּי קָרְבוֹ לְבֹאֵ"⁷.

² ע' עין איה שבת ח"ב פרק ט קיא: "ההעדר הכרוך בהויה כולה מכריח להכיר את היסוד החיובי שבמציאות, שאינו אפשרי בציור כ"א בהשגת מחויב המציאות, שבוה האדם בא להכיר את קונו ויש כאן איזו התחלה להארתה של תורה".

³ קהלת ז ב..

⁴ צפניה ב ג. ובת"י שם: "תבעו קושטא תבעו ענותנותא".

⁵ אבות פרק ד משנה ד: "מאד מאד הני שפל רוח, שתקנות אנוש רפה".

⁶ אורות, ישראל ותחיתו כ.

⁷ יחזקאל לו.

⁸ יחזקאל לו ח, ישעיה כז יב

"אֲשַׁרְקָה לְהֵם וְאֶקְבָּצֵם כִּי פְדִיתִים וְרַבּוּ כְמוֹ רַבּוֹ"^ח. ההישגים הפנומנאליים של קיבוץ גלויות, והקמת חברת-לאום בארץ, וההישגים הצבאיים, חקלאיים, כלכליים, טכנולוגיים, מדעיים, והיחסים הבין-לאומיים שלה – "בַּעַת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבַעַת קִבְּצִי אֶתְכֶם כִּי אֶתֶן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכָל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׂוֹבֵי אֶת שְׂבוֹתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר ד'"^ט. "וּגְבַרְתִּים בְּד'".^י

אך עם כל פלאי-הפלאות האלה, עם כל זה – "וְרוּחַ אֵין בְּהֵם"^{יא}...

אך תרשים הזרימה של ההיסטוריה של מאת השנים האחרונות מבטיחה לנו את כיוון ואיכות מאת השנים הבאות ההולכות ומתרחשות – שנות הופעת "הרוח".

כי "הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֵאמַר ד', אִם אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרְתִּי אָמַר אֶלְהֵיךָ?"^{יב}.

לפני מאה שנה נאמר על המצב שלנו כיום – "אם תרצו אין זו אגדה". המצב בעוד מאה שנה בפלאי-פלאי-פליאותיו - בוא יבוא. זה חזון הנביאים! הוא יתקיים בהכרח אם תרצו וגם אם לא תרצו! "הִנֵּה ד' אֱלֹהִים בְּחֻזְקוֹ יָבֹא וְיִרְעוּ מִשְׁלָה לּוֹ"^{יג}.

והנה הנה באה הרוח^{יד}, "מוערת עלינו מִמְרוֹם"^{טו}, תובעת את החיים הגדולים של האומה, באיכויות האישיותיות, מוסריות, רוחניות ונפשיות, שהיו לנו מקדם. בחזק באה^{טז} ומאלצת לצאת מן הבינוניות הלאומית המטריאליסטית, המתרדדת ומתדרדרת לתת-תרבות אגואיסטית הדוניסטית, "טְמְאוֹתֵיכֶם וּגְלוּלֵיכֶם"^{יז}, ודורשת ללכת הלאה, תובעת לעלות למעלה, תובעת את בירור הזהות ועמידה על המהות, לסלול את מסילת העם העולה בית-אל.

"וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבְּצֹתִי אֶתְכֶם מִכָּל הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַתְכֶם. וְנִרְקַתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטִהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם. וְנִתַּתִּי לָכֶם לֵב הַדָּשׁ וְרוּחַ חַדְשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֲבֹן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתַּתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. וְאֵת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻזְקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם"^{יח}.

"וְהִנֵּה אֶחָרִי כֹן"^{יט} אֲשַׁפּוֹד אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם זְקֻנֵיכֶם תִּלְמְוֹת וְתִלְמוֹן בַּחֲוָרֵיכֶם קְזִינֹת וְרֵאוּ"^כ.

שתי הפאזות של שלבי התחייה, שלב חיי-הגוף ושלב חיי-הנשמה הזהות והמהות, שלב ביאת הרוח של

^ח זכריה י ח.

^ט צפניה ג כ.

^י זכריה י יב.

^{יא} יחזקאל לו.

^{יב} ישעיה סו ט.

^{יג} ישעיה מ י.

^{יד} יחזקאל לו י.

^{טו} ישעיה לב טו.

^{טז} ישעיה מ י.

^{יז} יחזקאל לו כה.

^{יח} יחזקאל לו כד-כז.

^{יט} "בְּיָמֵים הַהֵמָּה וּבַעַת הַהִיא אֲשֶׁר אֲשִׁיב אֶת שְׂבוֹת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם" יואל ד א

^כ יואל ג א.

בירור **האמת שהיא ישנה והיא אחת**, יוצרות מבנים נפשיים, רוחניים תרבותיים, שונים, שלהם תנועות פוליטיות^{כא} ומגמות שונות.

"ובבא התור, אשר האור הקדום יופיע, ופאר חדשישן יגלה, הנה קול מפץ נשמע, בקעים בקעים מתגלים, ורעם ורעש בלבבות, דכאות רוח כפולה,^{כב} והחיים מתמוגגים. ומבחוץ קול המון עלז, קול ענות גס ופרוע, הולך ונמוג כל הבסיס אשר עין בשר תחזה אותו לעמוד החיים התאוריים"^{כג}.

"קול אמר קרא! ואמר מה אקרא? - כל הבשר תציר" - כלא אינון כבעירן דאכלין חציר, "וכל חסדו כציר השדה" - כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין... ואפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא, כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין."^{כד}

"יבש תציר נבל ציץ פי רוס ד' נשבה בו אכן תציר העם" ... - "פי נטשתה עמך בית יעקב"^{כה}, ואבדה התודעה הלאומית...

"יבש תציר נבל ציץ - ודבר אלהינו יקום לעולם!"^{כז}

"אמנם מכאובי שברון כאלה הם צער הלידה, העומדת על הפרק. החיים האיתנים ממקור קדשם מתנוצצים, לשוב, לחדש את העולם בהדר גאונם. והמית קול תשובה עילאה, מכל עברים נשמע. פקוחי אזנים יבינו מלולה, ולבבות ברות יקשיבו את שאגת געגועיה.

עורי עורי, התעוררי ברוב פארך, נשמת אל חי, המתהלכת בכל מלא עולמים, המתגלה בין מפלשי מחשכים, הבונה עולמי עד, המחרכת עולמים גולמיים, להחיות מתי עולם, להקים שממות עולם, לכונן מוסדי דור ודור. לקרא יום רצון לד', ועת גאולה לאדון כל הארץ, לרומם רוח שפלים, ולזקוף כל הכפופים, להוליך קוממיות, את כל רצוצי המשפט."^{כח}

האמת שהיא ישנה והיא אחת איננה רק תיאוריה אינטלקטואלית ומודל של תרבות רוחנית מחשבתית, רגשית, דיבורית והתנהלות מעשית, **האמת שהיא ישנה והיא אחת** זו תעצומת-הוית-חיים ההולכת ונושאת עמה **רוח "לאדירים עם"**^{כח}, "עם נורא מן הוא נהלא"^{כט}, היא השכינה החוזרת לציון, אותה שכינה "שהקתה

^{כא} זכריה יד יד 'נגם יהודה תלחם בירושלם". בירור לזה בס' חסד למשיחו גוג ומגוג עמ' 174-196.

^{כב} בשמונה קבצים, קובץ ב שיא: "מתוך דחק כפול זה, מתהווים מכאובים רבים ברוח האדם, שמתגלים בצורת בחילה בחיים, יאוש, כפירה והפקרות, חוצפה וטירוף דעת. קטיגוריא ומשטמה". ע"ש כל העניין.

^{כג} אורות-הקודש א קנג.

^{כד} עפ"י תיקוני זהר עג: ותיקוני זהר חדש ספרא תנינא.

^{כה} ישעיה ב ו-ט. "כי מלאו מקדם וענגים פלשתים ויילדי נקרים ישפיקו. ותמלא ארצו כסף ונהב ואין קצה לאצרתיו ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרפבתיו. ותמלא ארצו אלילים למעשה ידיו ישתחוו לאשר עשו אצבעתיו. וישח אדם וישפל איש ואל תשא לקם". ע' בס' חסד למשיחו, עמ' 194-193, גוג ומגוג, נספח ב.

^{כז} ישעיה מ ו-ח.

^{כח} אורות-הקודש א קנג-ד.

^{כט} שופטים ה יג.

^כ ישעיה יח ב. ע' מצודות שם.

בְּיִשְׂרָאֵל כְּרוֹתֵי־חַיִּים בְּגוֹף הָאָדָם, מִשְׁפִּיעָה חַיִּית־אֱלֹהִית הַנּוֹתֶנֶת בָּהֶם אור וְזִי, חֵן יוֹפֵי וְהֵדֵר, בְּנִפְשוֹתֵם בְּתוֹכֵנָם, בְּגוֹפְכֶם בְּתֵאֵרֵם, בְּלִבּוֹשֵׁיהֶם וּבְמִשְׁפְּנוֹתֵיהֶם^ל. רוח־חַיִּים זוֹ נוֹשָׂאת בְּכַנְפֶיהָ, אוֹצֵרֶת וְיוֹצֵרֶת נִשְׁמוֹת־אֲדִירוֹת־חֲדָשׁוֹת "נִפְשׁוֹת מוֹכְנוֹת לְעִבּוּדֵת גְּאוּלָּה וְיִשׁוּעַת אִמַּת הַהוֹלְכוֹת מִחֵיל אֶל חֵיל בְּגִבּוֹרוֹת יִשַׁע יָמִין עֲלִיּוֹן"^{לא}. "נִשְׁמוֹת גְּדוּלוֹת, שֶׁלֵּהֵן רִצּוֹן אֲדִיר וְכַח גְּדוּל לְהַבִּיא גְּאוּלָּה לְעוֹלָם, לְהַסִּיר אֶת כָּל הָאִפְלוּלוּיֹת שֶׁבְּחַיִּים, וְלַנְצַח אֶת כָּל הַחֹלְשׁוֹת שֶׁבָּהֶם"^{לב}.

כִּאֲשֶׁר תּוֹפְעֵנָה הַנִּשְׁמוֹת הָאֵלֹהִים הֵן תֵּהִינָה נוֹשָׂאוֹת הָאִמַּת. כִּי הָאִמַּת צְרִיכָה לְהֵאֱמֵר, וְהִיא תֹאמַר! אֵךְ לֹא רַק הַמֵּאֱמֵר חָשׁוּב, חָשׁוּב גַּם הַסְּגוּן, וְחָשׁוּב מְאֹד מִי הוּא הָאוֹמֵר שֶׁל הָאִמַּת. כִּאֲשֶׁר תִּמְצָאנָה אֵלֶּה הַנִּשְׁמוֹת, תִּתְגַּלֶּה הָאִמַּת בְּמִלּוֹא יַפְעֵתָהּ, כִּי יִצְיִגּוּ הֵם אוֹתָהּ בְּסִגְנוֹנָה הָאִמִּיתִי, וְאִז, וְרַק אִז, תוֹרָה הָאִמַּת דְּרַכָּה לְתוֹר־מַלְכוּת־הָאִמַּת.

עֲמֻנּוֹאֵל יְהוּדָה טוֹב עֲלֵם, הוּא אֶחָד מִקְּוֵי הָאוֹר שֶׁל הַנִּשְׁמָה הַלְּאוּמִּית שֶׁלֵּנוּ, שֶׁל הָאִמַּת הָאֶחָת הַפְּנִימִית שֶׁל נֶצַח יִשְׂרָאֵל. נִשְׁמָה, אוֹלִי, מִסּוּג הַנִּשְׁמוֹת שֶׁהֵאִירוּ בְּנוּ בְּעֵבֶר, מִ"הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדוּד", אוֹ אוֹלִי נִכּוֹן יוֹתֵר לּוֹמֵר: מִסּוּג נִשְׁמוֹת־הַעֲתִיד הַהוֹלֵךְ וְנִיגֵשׁ לָנוּ. כִּמּוּהוּ יִלְכוּ וְיִפְיַעוּ וְיִהְיוּ לְנוֹשְׂאֵי הָאִמַּת שִׁישְׁנָה וְהִיא אֶחָת. תֹּאמְרוּ: אֲבָל כִּמוֹ עֲמֻנּוֹאֵל... - אֵין.

אוֹמֵר: אוֹלִי... אֲבָל הַכְּרַתִּי, וְאֵנִי מְכִיר כְּדוּגְמַתּוֹ כִּמְהָ וְכִמְהָ. חֵלְקֵם שׁוֹכְבִים כִּאֵן בְּהַר סְבִיבְנוּ... וְחֵלְקֵם, יֵאֲרִיךְ ד' יְמֵיהֶם, חַיִּים וְקִיּוּמִים, הֵם "הַסֵּחִיל אֲשֶׁר נִגַּע אֱלֹהִים בְּלֶבָם"^{לג}. וְהֵם יִלְכוּ וְיִתְרַבּוּ "עַד לְמַחְנֶה גְּדוּל כְּמַחְנֶה אֱלֹהִים"^{לד}. "נִתְּבוֹא בָּהֶם הָרוּחַ וְיִחְיֶי וְיַעֲמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חֵיל גְּדוּל מְאֹד מְאֹד"^{לה}. מִלְמַטָּה, בְּחַיִּי הַיּוֹם יוֹם הַמְּמוֹסְכִים בְּעֵרְפְּלֵי הַתְּקַשּׁוֹרֶת, אֲנַחְנוּ מִתְּקַשִּׁים לְהַבְחִין בְּמִתְרַחֵשׁ, "מִתְרַעֲשִׁים וּמִתְבַּהֲלִים וְאוֹמְרִים לְהִיכֵן נְבוֹא וְנִלְךְ לְהִיכֵן נְבוֹא וְנִלְךְ"^{לו}... אֵךְ "בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָמֵר לְיִירוּשָׁלַם אֵל תִּיִרְאֵי צִיּוֹן אֵל יִרְפּוּ יְדֵיהֶם"^{לז}. "וְגִבְרַתֵּימָם בְּד' וּבְשִׁמּוֹ יִתְהַלְכוּ נְאֻם ד'"^{לח}. כּוֹתֵב הַרֵב קוֹק^{לט}:

"הַצִּיּוֹנוּת, הַמַּעֲשִׂית, הָעִיּוֹנוּת, הַפּוֹלִיטִית וְהַדִּיפְלוֹמַטִית וְכָל עֲנַפְיָהּ יַחַד, כִּמוֹ שִׁיִּצְאוּ מִן הַכַּח אֶל הַפּוֹעֵל עַד הַיּוֹם, יֵשׁ בָּהֶם עֲנִיּוּנִים נִשְׁגָּבִים וְנַעֲלִים, שֶׁאֵנּוּ נִקְרָאִים מִמַּעֲמָקֵי הוֹיִיתָנוּ הַיִּשְׂרָאֵלִית לְתַמְכֵם בְּכָל כַּחוֹתְנוּ הַגִּשְׁמִיִים וְהָרוּחָנִים; אֲבָל כָּל אֵלֶּה יַחַד אֵינָם כ"א הַגּוֹף הַצִּיּוֹנִי. אֲבָל קְרוֹאִים אֲנִי מִיָּד לְזָרוֹק אֶת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹיָה הַמְּחֻטְבֶּת הַזֹּאת, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה בְּאִמַּת לְשִׁמָּה, בְּאוֹפֵן שֶׁתִּרְכּוֹשׁ לָהּ מִיָּד וְלְדוֹרוֹת אֶת אוֹתוֹ כַּח־הַמוֹשֵׁךְ הַגְּדוּל, שֶׁיְהִיָּה יָכוֹל לְמִשׁוֹךְ אֶת הָאוּמָה כּוֹלָה אֵלֶיהָ, מִגְּדוּלָם עַד קִטְנָם, מִכָּל הַמַּפְלְגוֹת, הַשְּׁדֻרוֹת,

^ל הַכּוֹזְרֵי מֵאֵמֵר שְׁנֵי ס' סב.

^{לא} אֲגָרוֹת הַרְאִיָּה, אֲגָרֵת שַׁעַח. (נִדְפְּסָה בְּפִתְיַחַת אוֹרוֹת הַתְּשׁוּבָה).

^{לב} אוֹרוֹת הַקּוֹדֵשׁ ג סט.

^{לג} שְׁמוּאֵל א י כו. וע' אוֹרוֹת, אוֹרוֹת הַתְּחִיָּה נד, עמ' פט.

^{לד} דְּבָרֵי הַיָּמִים א יב כג. וע' אוֹרוֹת, אוֹרוֹת הַתְּחִיָּה א, עמ' מט.

^{לה} יַחְזַקְאֵל לז י.

^{לו} יִלְקוּ"שׁ יִשְׁעִיהָ פֶּרֶק ס רמז תצט.

^{לז} צַפְנִיָּה ג טז.

^{לח} זְכָרִיָּה י יב.

^{לט} אֲגָרוֹת הַרְאִיָּה ב עמ' רה-רט.

הסיעות, והפיזורים השונים, ושייתן לעולם את אותו המושג, שמקור הציונות, הוא המקור הקדוש העליון, התנ"ך, נותן לה, בכל העומק וההוד המסורתי. לא הד קול, שעם שנוא בעולם, ההולך לבקש לו מקלט בטוח מרודפיו, לבדו, ראוי להשיב לתנועת עולמים זו את חייה, אלא שגוי קדוש, סגולת העמים, גור־אריה יהודה, נעור מתרדמתו הארוכה, והנה הוא הולך ושב אל נחלתו, אל "גאון יעקב אשר אהב סלה".